

Rydym yn galw ar Lywodraeth Cymru i wrthod eu cynigion ar gyfer ailbrisió'r dreth gyngor

Y Pwyllgor Deisebau | 15 Mai 2023
Petitions Committee | 15 May 2023

Cyfeirnod: SR235702-1

Rhif y ddeiseb: P-06-1330

Teitl y ddeiseb: Rydym yn galw ar Lywodraeth Cymru i wrthod eu cynigion ar gyfer ailbrisió'r dreth gyngor.

Geiriad y ddeiseb:

Mae trigolion Sir Fynwy yn wynebu codiadau anferthol yn y dreth gyngor os bydd cynigion i ailbrisió cartrefi yn mynd yn eu blaenau.

Mae ailbrisiad o bob un o'r 1.5 miliwn o gartrefi yng Nghymru yn cael ei awgrymu mewn ymgynghoriad gan Lywodraeth Cymru. O dan 'Treth Gyngor Decach' - byddai bandiau newydd yn cael eu creu a chyfraddau treth newydd yn cael eu pennu ar gyfer pob band.

Wedi'u cynnwys yn yr ymgynghoriad mae lincs at adroddiadau gan y Sefydliad Astudiaethau Cyllid a Phrifysgol Sheffield yn amcangyfrif y costau ychwanegol y bydd pobl yn eu hwynebu mewn gwahanol rannau o Gymru.

Mae'r ymgynghoriad hwn yn dangos y bydd bron i 4 o bob 10 o berchnogion tai yn Sir Fynwy yn symud i fyny band ac yn wynebu talu cannoedd yn fwy bob blwyddyn mewn treth gyngor, tra byddai llai nag 1 o bob 10 yn talu llai drwy symud i lawr band.

Mae trigolion eisoes yn wynebu baich annheg o ran y dreth gyngor oherwydd dyma'r ardal awdurdod lleol sy'n cael y lefel leiaf o gyllid yng Nghymru. Mae'r

bwlch rhwng yr hyn a geir gan Lywodraeth Lafur Cymru a'r hyn y mae'r cyngor yn ei wario yn cael ei lenwi gan y dreth gyngor.

Mae Sir Fynwy yn debygol o fod ar ei cholled o'r cynigion hyn a allai wthio teuluoedd sydd dan bwysau i fandiau treth gyngor llawer uwch, gan ei gwneud hyd yn oed yn ddrytach ac i rai pobl leol yn anfforddiadwy i fyw yma ar adeg pan mae llawer yn cael trafferth gyda chostau byw.

Rwy'n annog trigolion Sir Fynwy i lofnodi'r ddeiseb hon fel y gall y Senedd gymryd camau i ddylanwadu ar bolisi Llywodraeth Cymru.

www.david-davies.org.uk/news/monmouthshire-residents-face-council-tax-bombshell-under-welsh-government-plans

1. Y cefndir

Amlinelliad o ddiwygio'r dreth gyngor

Ym mis Ionawr 2017, amlinellodd Llywodraeth flaenorol Cymru ei dull ar gyfer diwygio'r system gyllid llywodraeth leol yng Nghymru. Ei nod oedd cefnogi llywodraeth leol 'i ddod yn fwy cynaliadwy a hunanddigonol'. Un o amcanion allweddol y gwaith o ddiwygio systemau cyllid llywodraeth leol oedd gwneud 'y dreth gyngor yn decach'. Roedd y datganiad yn nodi y byddai'r broses hon yn:

cynnwys ystyried cwestiynau eang megis pa gyfran o'n refeniw treth sy'n seiliedig ar **eiddo**, ar **incwm**, ar **dranfodiadau** neu ar ffactorau eraill.

Byddwn yn ystyried a yw'r gwahanol ymagweddau at brisio eiddo yn hyfyw, a allent fod yn decach ac a fyddai **unrhyw fanteision ar gyfer gwasanaethau cyhoeddus** a'r economi yng Nghymru.

Yn ei diweddariad yn 2019, dywedodd Llywodraeth Cymru ei bod wedi dechrau'r broses o gomisiynu gwaith ymchwil arbenigol i ddatblygu gwybodaeth a data am fodelau posibl ar gyfer diwygio'r dreth gyngor. Roedd hyn yn cynnwys ymchwil i sefydlu model o dreth gyngor sy'n seiliedig ar werth tir yng Nghymru, ffug ymarfer ailbriso ar gyfer pob un o'r 1.4 miliwn o anheddau domestig, ac ymchwil i a ellid seilio biliau treth gyngor ar incwm aelwydydd.

Ym mis Mai 2021, cyhoeddodd Llywodraeth Cymru grynodeb o ganfyddiadau'r gwaith ymchwil a gomisiynwyd ganddi. Daeth i'r casgliad a ganlyn:

Yr opsiwn mwyaf graddoledig fyddai seilio'r broses o godi refeniw lleol ar incwm trethdalwyr, ond o ran ei roi ar waith, dyma'r opsiwn a ddeallir lleiaf ac mae'n dwyn mwy o risgiau o ran osgoi trethi, yn enwedig mewn perthynas â chyfoeth alltraeth neu gudd. Mae treth gwerth tir leol yn ymddangos yn addawol o'i chymharu â'r systemau presennol, pe bai modd bodloni'r gofynion o ran seilwaith data. Drwy ailbrisió ac ailfandio'r dreth gyngor, gellid cyflawni treth llai anraddoledig neu fwy cyfrannol mewn perthynas â chyfoeth eiddo yn hytrach nag incwm.

Ym mis Tachwedd 2021, cytunodd Llywodraeth Cymru a Phlaid Cymru i [gydweithio ar 46 o feysydd polisi](#), gan gynnwys.

- **Diwygio'r dreth gyngor** – Diwygio un o'r mathau mwyaf anraddoledig o drethu – sy'n effeithio'n anghymesur ar ardaloedd tlotach Cymru – i'w wneud yn decach.

Cafodd [Rhaglen Lywodraethu Llywodraeth Cymru](#) ei diweddaru ym mis Rhagfyr 2021 yn dilyn y cytundeb hwn, ac mae'r rhaglen ar ei newydd wedd yn ailddatgan ymrwymiad y Llywodraeth i'r rhaglen ddiwygio hon.

Setliad Llywodraeth Leol

Mae Llywodraeth Cymru yn dyrannu cyllid i awdurdodau lleol drwy ei [Phrif Grŵp Gwariant Tai a Llywodraeth Leol \(MEG\)](#). Prif elfen y MEG yw'r cyllid refeniw cyffredinol. Yng [Nghyllideb Derfynol 2023-24](#), dyrannodd Llywodraeth Cymru ychydig dros £4.5 biliwn mewn cyllid refeniw cyffredinol ar gyfer llywodraeth leol.

Mae [Setliad Terfynol Llywodraeth Leol](#), a gyhoeddir ochr yn ochr â'r gyllideb ddrafft, yn cynnwys cyfanswm y cyllid y bydd llywodraeth leol yn ei gael ar gyfer y flwyddyn ariannol. Mae hefyd yn dangos sut y bydd cyllid yn cael ei ddosbarthu i bob awdurdod lleol yn seiliedig ar fformiwla ariannu y cytunwyd arni gyda llywodraeth leol. Mae'r fformiwla yn cynnwys amrywiaeth o ddangosyddion sy'n ystyried nodweddion awdurdod lleol, megis; poblogaeth, teneurwydd y boblogaeth, ac amddifadedd, ymhlith data eraill.

Dosbarthiad Awdurdodau Lleol 2023-24

O ganlyniad i'r cynnydd cyffredinol o 8.1 y cant yn y setliad, ni chafodd unrhyw awdurdod lai na **chynnydd o 6.6 y cant** yn ei ddyraniad ar gyfer 2023-24. Fodd bynnag, mae'r cynnydd cyffredinol yn is na'r hyn a gafwyd ar gyfer [blwyddyn](#)

ariannol 2022-23, pan gafodd awdurdodau gynnydd cyffredinol o 9.4 y cant ar sail tebyg am debyg.

Cafodd Sir Fynwy y cynnydd mwyaf yn ei ddyraniad (9.5 y cant), gyda Chaerdydd yn ail agos (9.2 y cant), ac yna Bro Morgannwg (9.1 y cant). Blaenau Gwent fydd yn derbyn y cynnydd lleiaf, sef 6.6 y cant.

Mae'r tabl isod yn dangos y swm y bydd pob awdurdod lleol yn ei gael mewn Cyllid Allanol Cyfun (cyfanswm y Grant Cynnal Refeniw ac Ardrethi Annomestig) ar gyfer 2023-24, a'r gwahaniaeth canrannol o'i gymharu 2022-23. Mae wedi'i restru mewn trefn, o'r uchaf i'r isaf er hwylustod.

Tabl 1b: Newid mewn Cyllid Allanol Cyfun (AEF) ynghyd ag ychwanegiad cyllid, heb ei addasu ar gyfer trosglwyddiadau, yn ôl awdurdod unedol (£000)

Awdurdod Unedol	Cyllid Allanol Cyfun Terfynol 2022-23 [Nodyn 1]	Cyllid Allanol Cyfun Terfynol 2023-24	Newid fel canran	Rheng
Sir Fynwy	112,020	122,675	9.5%	1
Caerdydd	543,810	593,605	9.2%	2
Bro Morgannwg	185,931	202,797	9.1%	3
Casnewydd	265,502	289,522	9.0%	4
Powys	210,090	228,665	8.8%	5
Sir Gaerfyrddin	311,585	338,410	8.6%	6
Wrecsam	207,279	224,836	8.5%	7
Sir y Fflint	232,336	251,995	8.5%	8
Ceredigion	119,238	129,198	8.4%	9
Sir Ddinbych	173,596	188,024	8.3%	10
Conwy	183,608	198,598	8.2%	11
Abertawe	386,852	418,282	8.1%	12
Sir Benfro	196,776	212,675	8.1%	13
Ynys Môn	114,490	123,665	8.0%	14
Pen-y-bont ar Ogwr	232,109	250,182	7.8%	15
Torfaen	160,218	172,405	7.6%	16
Castell-nedd Port Talbot	258,174	276,696	7.2%	17
Merthyr Tudful	110,704	118,614	7.1%	18
Gwynedd	212,840	228,036	7.1%	19
Caerffili	317,789	339,960	7.0%	20
Rhondda Cynon Taf	441,596	471,317	6.7%	21
Blaenau Gwent	131,057	139,730	6.6%	22
Cyfanswm Awdurdodau Unedol	5,107,603	5,519,889	8.1%	

Mae Llywodraeth Cymru hefyd yn cyhoeddi manylion gwariant *fesul pen*; hynny yw, swm y cyllid craidd a ddyrennir fesul pen yn ôl ardal awdurdod. Mae'r ffigurau fesul pen isod yn seiliedig ar gyfartaledd poblogaeth 2023 o'r amcanestyniadau o boblogaeth awdurdodau lleol yn 2018 a data poblogaeth Cyfrifiad 2021.

Tabl 1c: Cyllid Allanol Cyfun (AEF), yn ôl Awdurdod Unedol, 2023-24

Awdurdod Unedol	Cynllun Allanol Cyfun cyllid terfynol 2023-24 (£000)	Cynllun Allanol Cyfun Terfynol y pen (£) [Nodyn 2]	Rheng
Blaenau Gwent	139,730	2,049	1
Merthyr Tudful	118,614	1,978	2
Rhondda Cynon Taf	471,317	1,960	3
Sir Ddinbych	188,024	1,958	4
Castell-nedd Port Talbot	276,696	1,927	5
Caerffili	339,960	1,898	6
Gwynedd	228,036	1,877	7
Torfaen	172,405	1,848	8
Casnewydd	289,522	1,816	9
Ceredigion	129,198	1,815	10
Sir Gaerfyrddin	338,410	1,791	11
Ynys Môn	123,665	1,783	12
Powys	228,665	1,721	13
Abertawe	418,282	1,713	14
Conwy	198,598	1,702	15
Sir Benfro	212,675	1,702	16
Pen-y-bont ar Ogwr	250,182	1,702	17
Wrecsam	224,836	1,656	18
Caerdydd	593,605	1,623	19
Sir y Fflint	251,995	1,612	20
Bro Morgannwg	202,797	1,511	21
Sir Fynwy	122,675	1,300	22
Cyfanswm Awdurdodau Unedol	5,519,889	1,756	

Nid yw'r ffigurau hyn yn ystyried ffrydiau cyllid neu incwm eraill awdurdodau lleol, megis refeniw'r dreth gyngor, cyllid grant penodol, na ffrydiau ariannu eraill drwy Lywodraeth y DU.

2. Camau gweithredu Llywodraeth Cymru

Ar 12 Gorffennaf 2022, cafwyd datganiad llafar yn y Cyfarfod Llawn gan Rebecca Evans AS, y Gweinidog Cyllid a Llywodraeth Leol. I gyrraedd y nodau sydd wedi'u hamlinellu yn y cytundeb cydweithredu, dywedodd y Gweinidog y byddai'n rhaid ailbrisió eiddo a gwneud newidiadau i fandiau'r dreth gyngor, a hynny yn y tymor byr:

Mae'r Llywodraeth hon o'r farn y dylid cynnal ailbrisiad, ac fe ddylem ni anelu at weithredu strwythur newydd ar gyfer y dreth gyngor yn seiliedig ar brisiadau mwy cyfredol.

Cynigir i'r newidiadau hyn gael eu gweithredu erbyn mis Ebrill 2025, gan ddefnyddio gwerthoedd eiddo fel ar 1 Ebrill 2023. Pwysleisiodd y Gweinidog fod gwaith ymchwil yn awgrymu "y byddai hyd at 75 y cant o aelwydydd naill ai'n gweld dim effaith neu y bydden nhw'n gweld eu biliau nhw'n gostwng" o ganlyniad i'r ailbrisió a'r newid bandiau. Dywedodd y Gweinidog hefyd nad

pwrpas yr ailbriso oedd “cynyddu'r cyfanswm a godir oddi wrth y trethdalwyr, ond ar gyfer aiddosbarthu'r baich i sicrhau cyfiawnder a chywirdeb y system.”

Rhoddodd y Gweinidog y wybodaeth ddiweddaraf i'r Aelodau am y cynnydd a wnaed o ran diwygio'r dreth gyngor yn y **Cyfarfod Llawn ar 2 Mai 2023**. Yn ystod y datganiad, nododd y Gweinidog fod rhai aelodau o'r cyhoedd wedi mynegi pryderon bod “yr ymarfer hwn yn ymwneud â chodi mwy o drethi drwy'r diwygiadau.” Wrth ymateb i'r pryderon hyn, dywedodd y Gweinidog:

Felly, rwyf eisiau bod yn gwbl glir heddiw: nid yw hyn yn ymwneud â chodi yr un geiniog yn fwy mewn refeniw cyffredinol. Mae'n ymwneud â sicrhau bod yr arian rydyn ni'n ei godi yn cael ei godi mor deg â phosib, ar sail y gallu i dalu am wasanaethau cyhoeddus hanfodol sydd o fudd i bawb yng Nghymru.

Cadarnhaodd y Gweinidog fod Llywodraeth Cymru wedi comisiynu Asiantaeth y Swyddfa Briso i “wneud gwaith ailbriso, gan ddefnyddio'r dechnoleg ddiweddaraf i asesu gwerth eiddo”. Cadarnhaodd y Gweinidog hefyd y bydd yn “cyflwyno deddfwriaeth maes o law i bennu diweddariadau ailbriso rheolaidd ar sail statudol”.

Serch hynny, dywedodd y Gweinidog hefyd y byddai'r diwygiadau arfaethedig yn golygu y byddai “enillwyr a chollwyr”, ond bod pob blwyddyn o dan y trefniadau presennol yn creu “mwy o annhegwch, [sydd] yn aml yn cael ei brofi'n fwyaf dwys gan yr aelwydydd tlotaf.”

Mewn llythyr at Gadeirydd y Pwyllgor Deisebau, dywedodd y Gweinidog Tai a Llywodraeth Leol:

Byddai ailbriso yn galluogi Llywodraeth Cymru i greu bandiau treth newydd a dewis cyfraddau treth newydd ar gyfer pob band, er mwyn creu treth decach. Gallai hyn gynnwys ychwanegu bandiau at ben uchaf a phen isaf y raddfa er mwyn dosbarthu eiddo yn fwy manwl. Er y bydd y rhan fwyaf o eiddo wedi cynyddu yn eu gwerth dros yr 20 mlynedd diwethaf, nid yw hyn o reidrwydd yn golygu y bydd biliau'r dreth gyngor yn cynyddu.

Mae'r Gweinidog yn nodi bod gwneud y system drethi leol yn fwy graddoledig yn golygu y bydd angen i rai pobl gyfrannu mwy. Mae ymateb y Gweinidog i'r ddeiseb hefyd yn tynnu sylw at y ffaith y bydd Llywodraeth Cymru yn ystyried yr angen i liniaru'r effaith ar aelwydydd y gallai'r diwygiadau gael effaith andwyol

arnynt. Gall hyn gynnwys targedu trefniadau trosiannol ar gyfer pobl sydd efallai angen amser i addasu i unrhyw newidiadau.

3. Camau gweithredu Senedd Cymru

Ym mis Rhagfyr 2022, fe [gynhaliodd y Pwyllgor Llywodraeth Leol a Thai ymchwiliad i gasglu tystiolaeth ar ddiwygio'r dreth gyngor](#). Canolbwyntiodd yr ymchwiliad ar y canlynol:

- Effaith bosibl ailbriso'r dreth gyngor a diwygio bandiau'r dreth gyngor ar gyllid a threfniadau gweinyddu llywodraeth leol.
- Manteision ac anfanteision posibl ailbriso eiddo yn rheolaidd ar drefniadau gweinyddu llywodraeth leol, a'r effaith ar y rhai sy'n gyfrifol am dalu'r dreth gyngor.
- Effeithiolrwydd y fframwaith ar gyfer disgowntiau ac eithriadau mewn perthynas â'r dreth gyngor, a sut y gellid datblygu a gwella'r system.
- Yr achos dros newid Cynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor, sy'n rhoi cymorth i'r aelwydydd incwm isel sydd fwyaf agored i niwed, a'r posibiliadau o ran gwella'r system.

Hefyd, cynhaliodd y Pwyllgor ymgynghoriad ar y mater; [gellir gweld yr ymatebion ar wefan y Pwyllgor](#).

Gwneir pob ymdrech i sicrhau bod y wybodaeth yn y papur briffio hwn yn gywir adeg ei gyhoeddi. Dylai darllenwyr fod yn ymwybodol nad yw'r papurau briffio hyn yn cael eu diweddarau o reidrwydd na'u diwygio fel arall i adlewyrchu newidiadau dilynol.